

Selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista

Tutkijakuuleminen 14.9.2020

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Sisällysluettelo

1. Maahanmuuttajien työmarkkina-asema ja työllistymis- ja koulutuspolut

[1.1. Nykytila](#)

[1.2. Yhteenvetoa keskusteluista](#)

2. Lasten, nuorten ja perheiden kotoutuminen

[2.1. Nykytila](#)

[2.2. Yhteenvetoa keskusteluista](#)

3. Osallisuus ja hyvät väestösuhteet

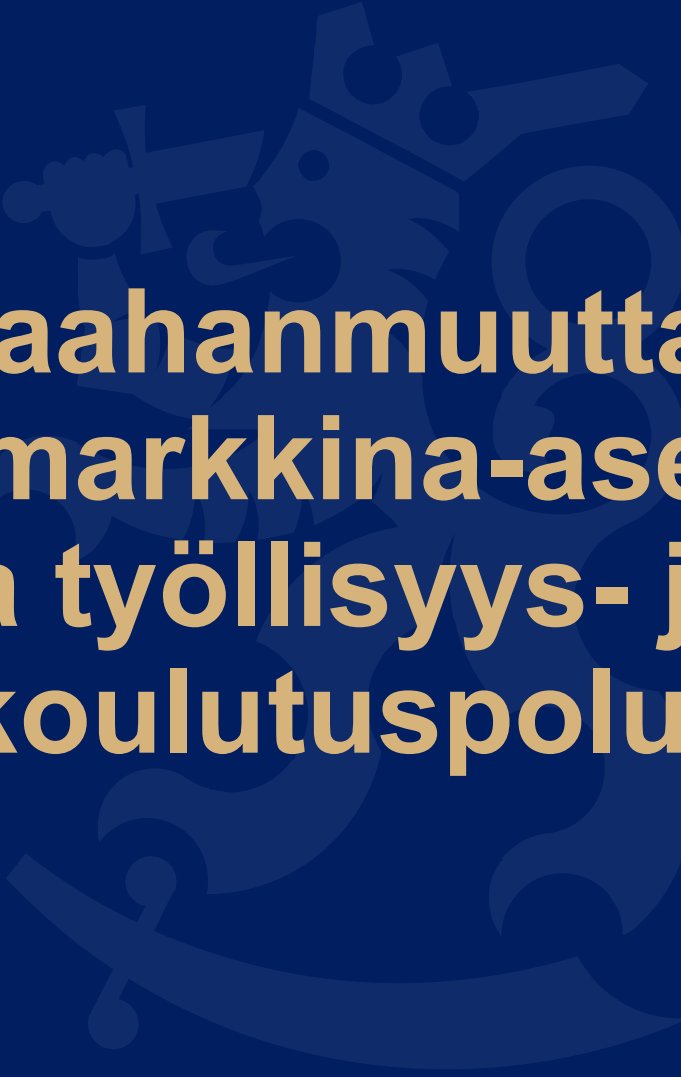
[3.1. Nykytila](#)

[3.2. Yhteenvetoa keskustelusta](#)

4. Terveys ja hyvinvointi

[4.1. Nykytila](#)

[4.2. Yhteenvetoa keskustelusta](#)

1. Maahanmuuttajien työmarkkina-asema ja työllisyys- ja koulutuspolut

1.1. Nykytila

Ulkomaalaistaustaisten työllisyys

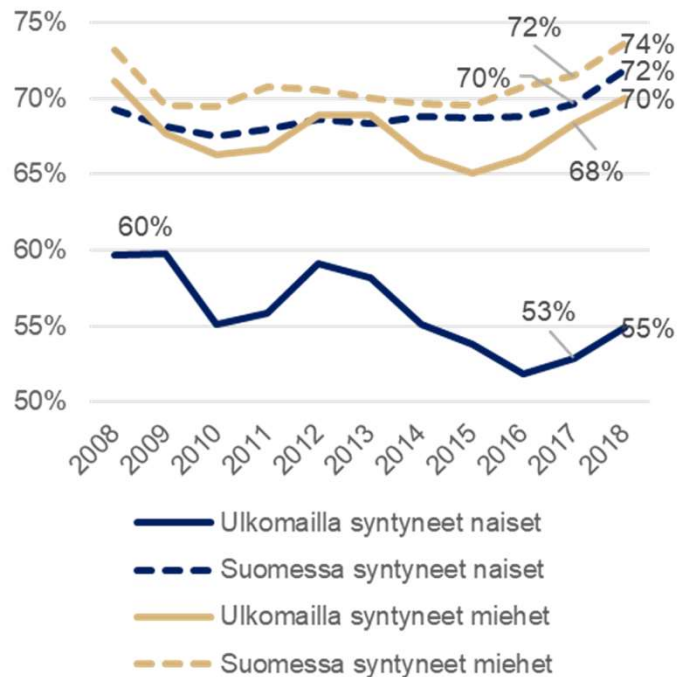

- Ulkomaalaistaustaisten työllisyysaste on noin 10-15 % matalampi ja työttömyysaste noin 2,5 kertaa korkeampi koko väestöön nähden. Vuoden 2019 lopussa ulkomaalaisia työttömiä työnhakijoita (ml. lomautetut) oli 27 759 eli hieman alle 11 % kaikista työttömistä työnhakijoista (Työnvälitystilasto).
- Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaisten työllisyysaste oli vuoden 2019 lopussa 64,2 % ja ulkomaan kansalaisten työllisyysaste 59,7 %. Ulkomaalaistaustaisten työllisyysaste oli siis 9,4 %-yksikköä matalampi kuin suomalaistaustaisilla ja ulkomaan kansalaisten työllisyysaste 13,8 %-yksikköä matalampi kuin Suomen kansalaisilla.
- Ulkomaalaistaustaisten työllisyys on Suomessa matalampaa kuin muissa Pohjoismaissa. Ero maassa syntyneiden työllisyysasteeseen on Suomessa suuri myös eurooppalaisessa vertailussa, mutta hieman pienempi kuin keskeisissä verrokkimaissa Ruotsissa ja Tanskassa. Erityisen huonosti Suomessa kuten muissakin Pohjoismaissa työllistyvät EU-maiden ulkopuolelta lähtöisin olevat ulkomaalaistaustaiset.

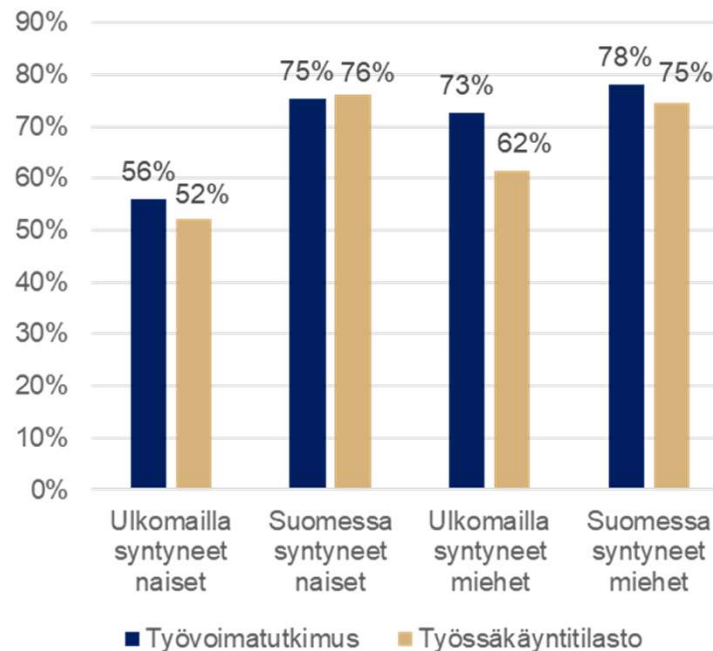
Ulkomaalaisten työllisyysaste

Työllisyysaste **työvoimatutkimuksen** mukaan, 15-64, syntymämaan ja sukupuolen mukaan

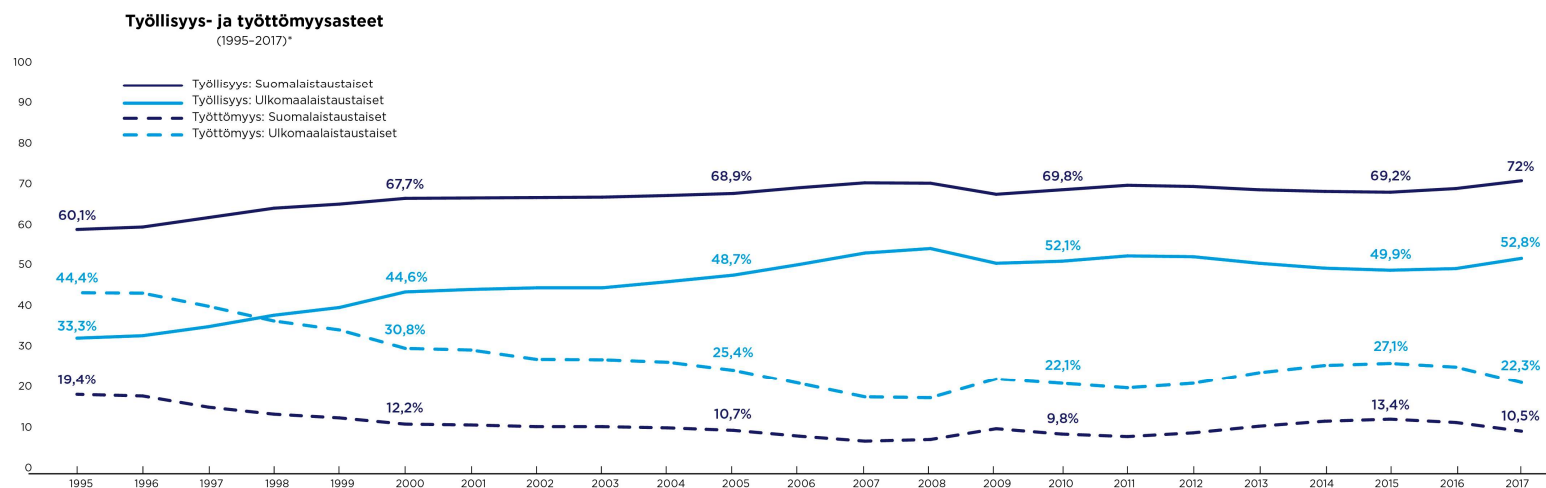

Työllisyysaste **työssäkäyntitilaston ja työvoimatutkimuksen** mukaan, 25-64-vuotiaat, syntymämaan ja sukupuolen mukaan vuonna 2017

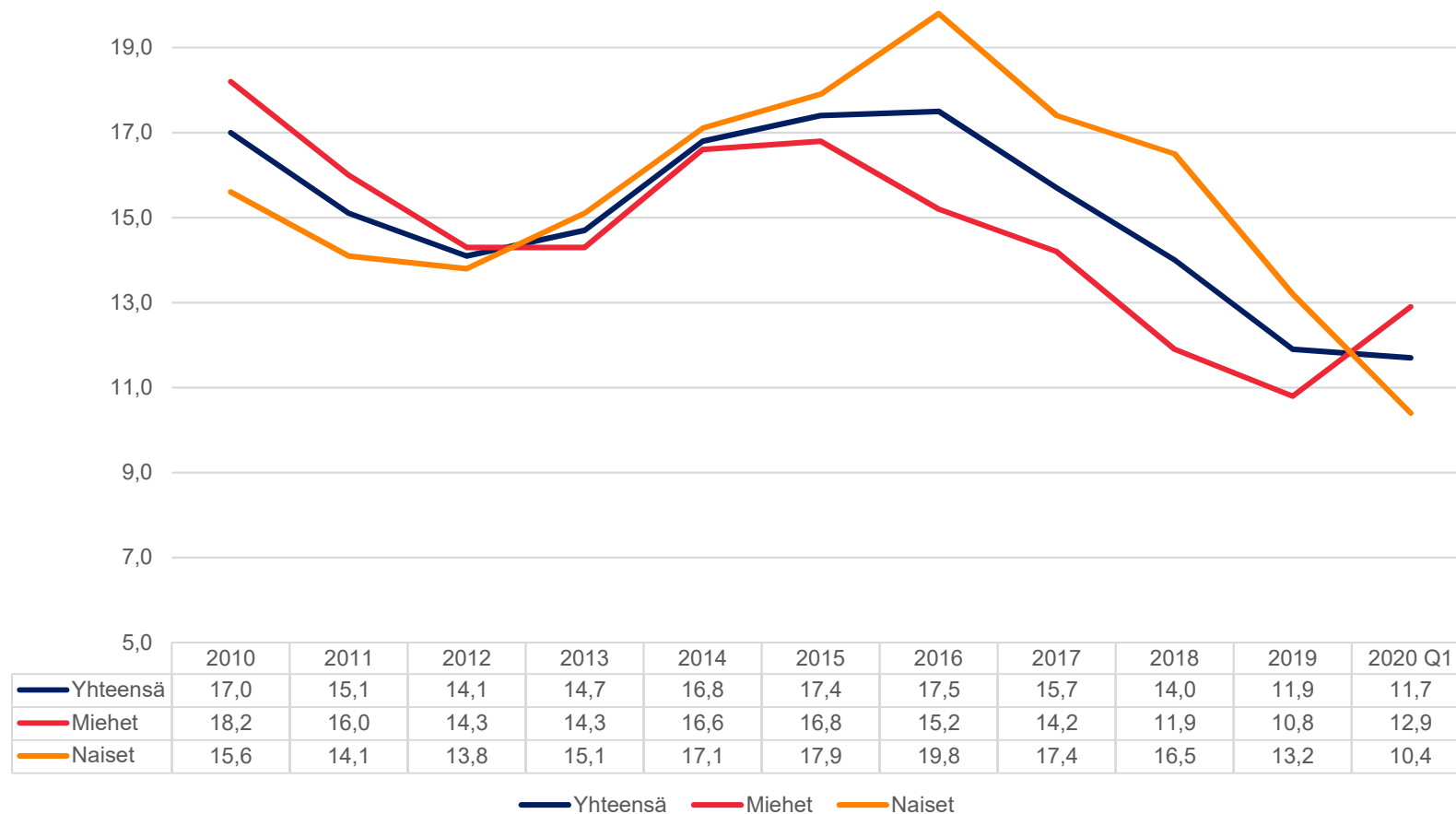
Lähde: Työvoimatutkimus ja Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus

Työllisyys- ja työttömyysasteiden kehitys

Lähde: Kotoutumisen indikaattorit -tietokanta / Tilastokeskus

Ulkomaalaistaustaisten työttömyysaste

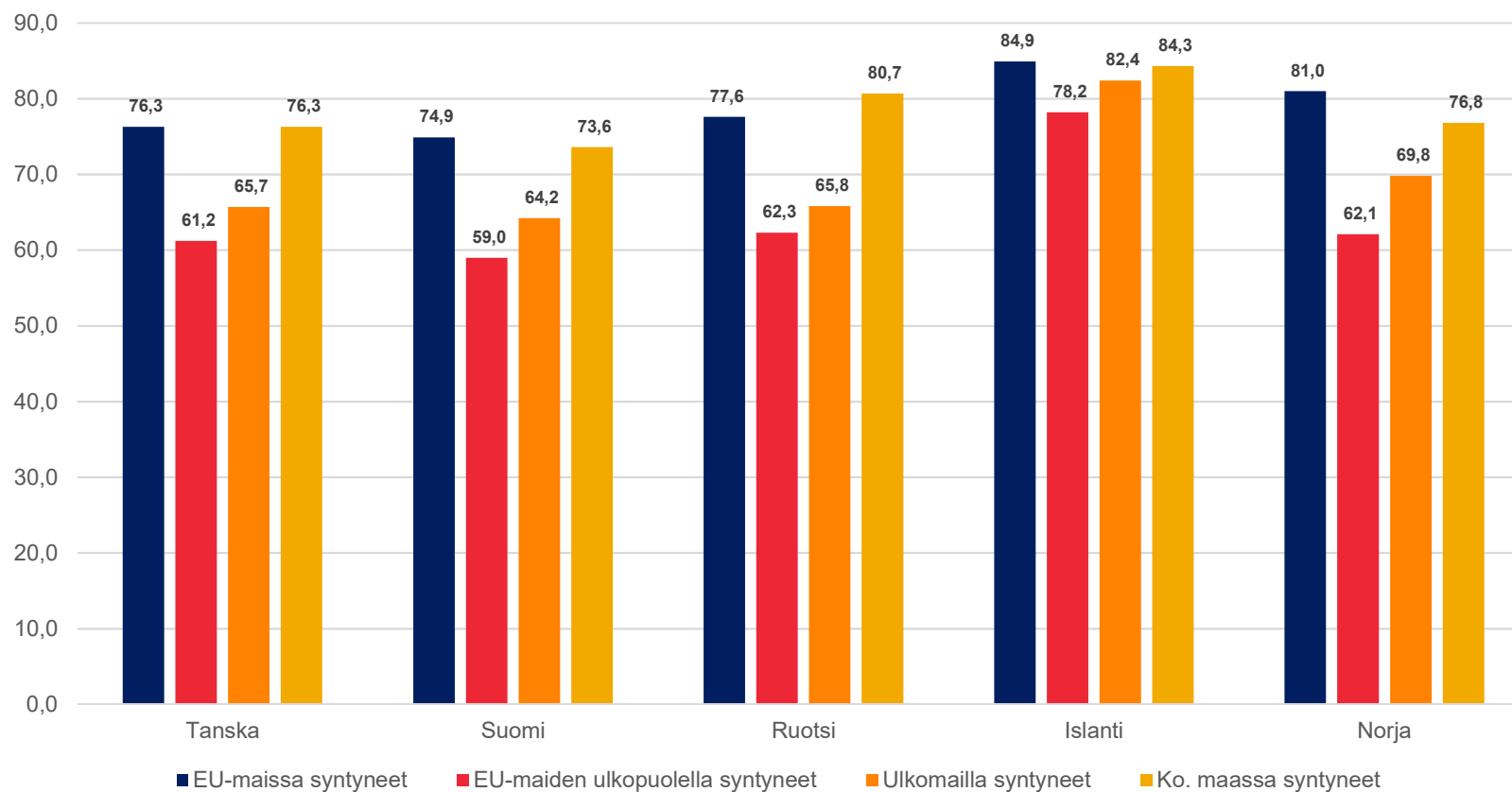

Lähde: Eurostat/Tilastokeskus

Työllisyysaste verrattuna muihin Pohjoismaihin

Työllisyysaste syntymämaan mukaan 2019

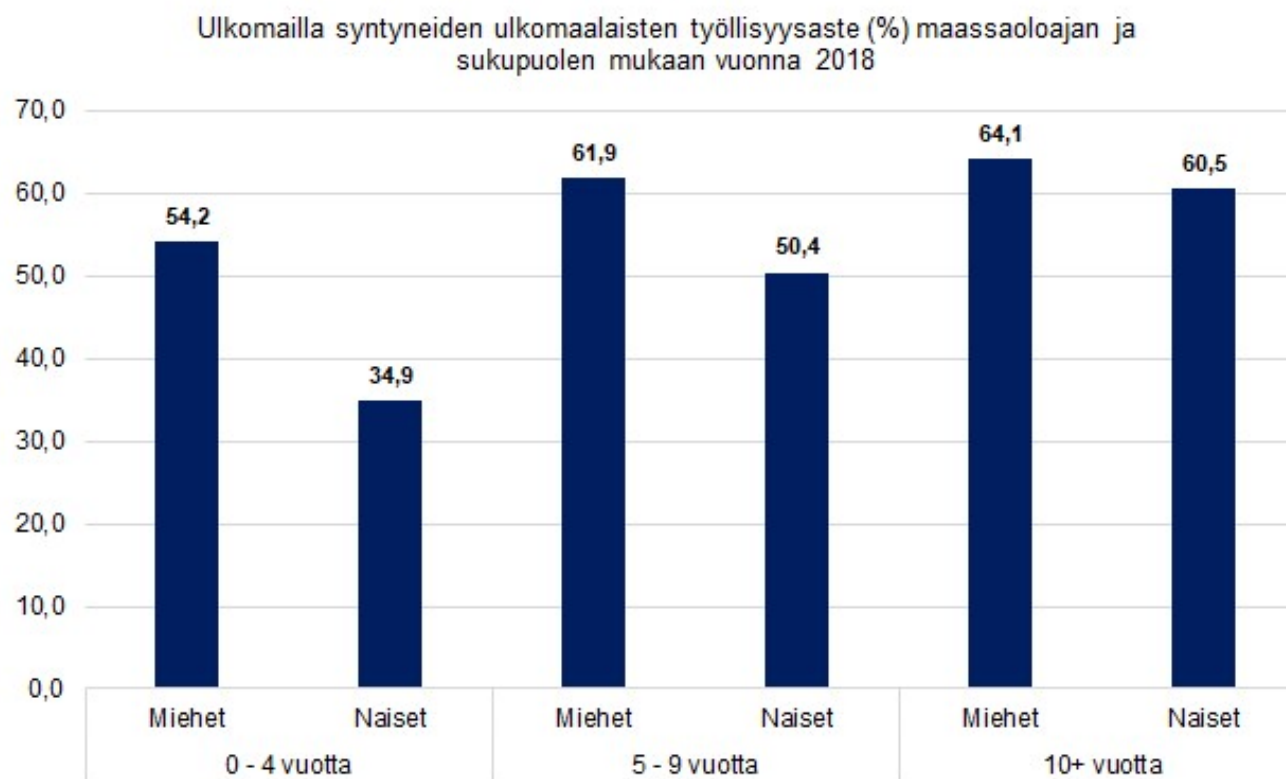
Lähde: Eurostat / Tilastokeskus

Maahantulon syy ja maassaoloaika

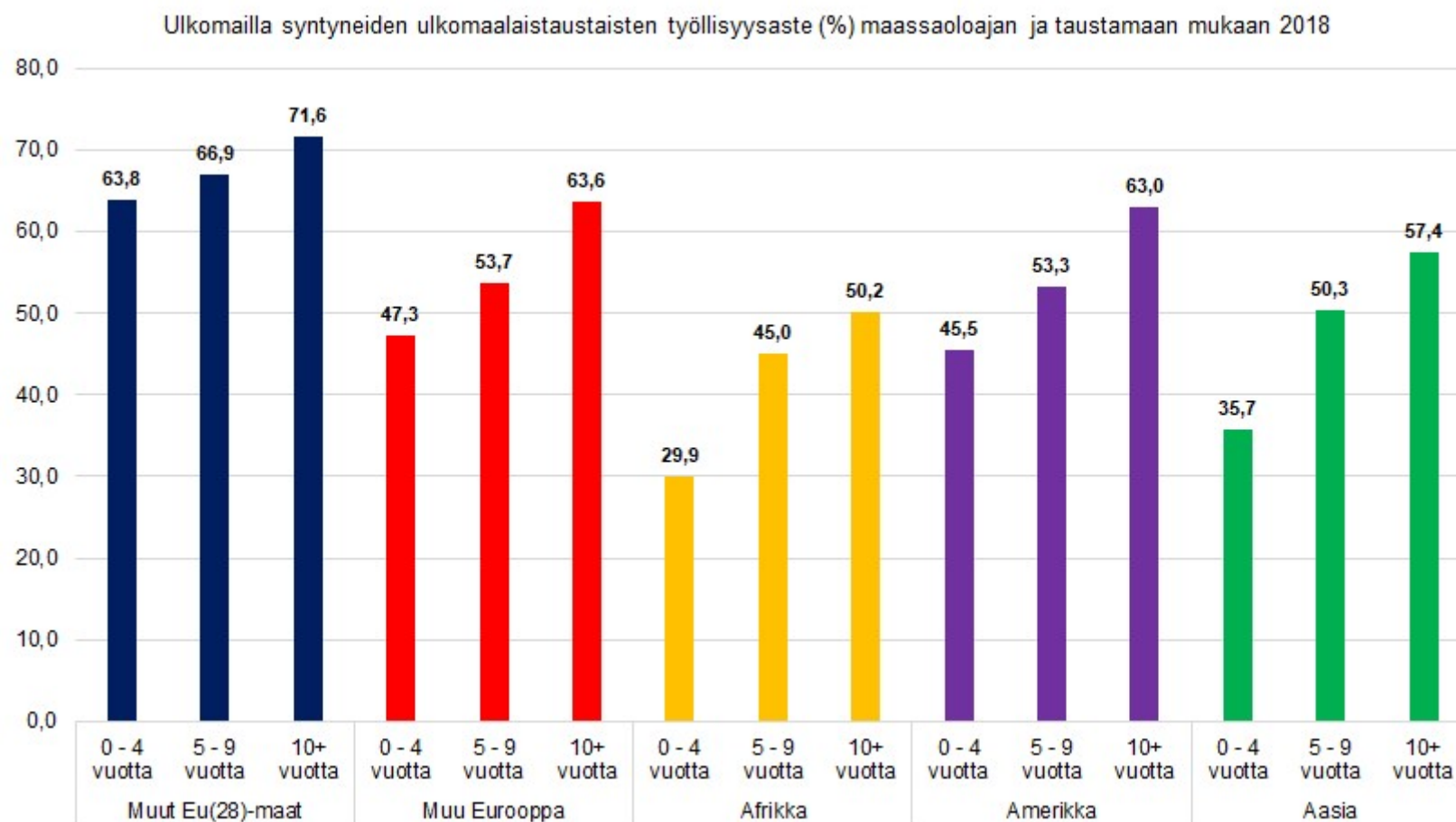
- Maahantulon syy on keskeinen ulkomaalaistaustaisten työllisyysastetta selittävä tekijä. Työn ja opiskelun perässä muuttaneet työllistyvät erittäin hyvin (jopa paremmin kuin suomalaistaustaiset), mutta pakolaistaustaiset ja perheen yhdistämisen perusteella maahan tulleet työllistyvät selvästi suomalaistaustaisia huonommin (Larja ja Sutela 2015; Kuusio ym. 2020; Mathies ja Karhunen 2019). Pakolaistaustaisten ja perheen yhdistämisen perusteella muuttaneiden työllisyys kuitenkin kasvaa selvästi maassa asutun ajan myötä (Busk ym. 2016).
- Maassa asutulla ajalla on vahva yhteys ulkomaalaistaustaisten työllisyysasteeseen. Erityisen vahva tämä yhteys on naisten ja EU:n ulkopuolelta lähtöisin olevien kohdalla.

Maassaoloaika ja työllisyys

Lähde: Kotoutumisen indikaattorit -tietokanta / Tilastokeskus

Maassaoloaika, työllisyys ja taustamaanosa

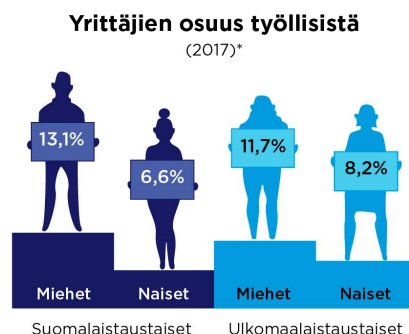
Lähde: Kotoutumisen indikaattorit -tietokanta / Tilastokeskus

Maahan muuttaneiden työllisyyden erityispiirteitä 1/2

- Ulkomaalaistaustaisten työsuhteet ovat useammin osa- ja määräaikaisia ja ulkomaalaistaustaiset sijoittuvat usein koulutustaan vastaamattomiin töihin (Työllisyys, Kototietokanta).
 - Osittain näistä syistä ulkomaalaistaustaisten ansio- ja pääomatulot ovat keskimäärin selvästi pienemmät kuin suomalaistaustaisilla (mediaani noin 80 % suomalaistaustaisten mediaanista) (Kotoutumisen indikaattorit -tietokanta).
- Ulkomaalaistaustaisten pitkäaikaistyöttömyys on kuitenkin suomalaistaustaisia matalampaa (Kotoutumisen indikaattorit -tietokanta).
- Ulkomaalaistaustaiset toimivat yrittäjinä vähintään yhtä todennäköisesti kuin suomalaistaustaiset (Fornaro 2019).
- Kielitaidolla on suuri merkitys erityisesti ulkomaalaistaustaisille naisille, mutta vähemmän merkitystä ulkomaalaistaustaisille miehille.

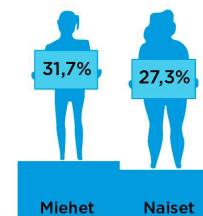
Ulkomaalaistaustaisten työllisyyden erityispiirteitä 2/2

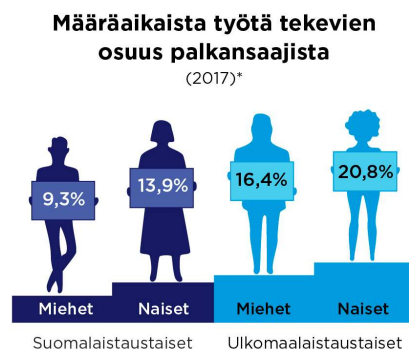
Suomalaistaustaiset Ulkomaalaistaustaiset

Sijoittuminen koulutusta vastaavaan työhön
(2018)**

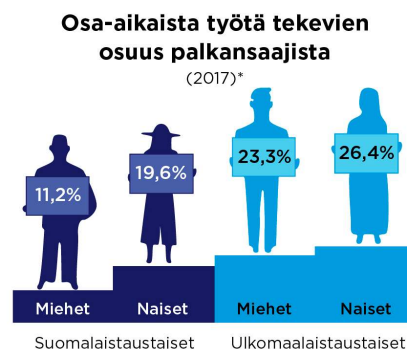
Tietoa suomalais-
taustaisten
osalta ei ole
saatavilla.

Ylikoulutettujen osuus työssä käyvistä
18-64-vuotiaista ulkomaalaistaustaisista

Suomalaistaustaiset Ulkomaalaistaustaiset

Lähde: Kotoutumisen indikaattorit -tietokanta / Tilastokeskus

Työllistymisen ongelmat

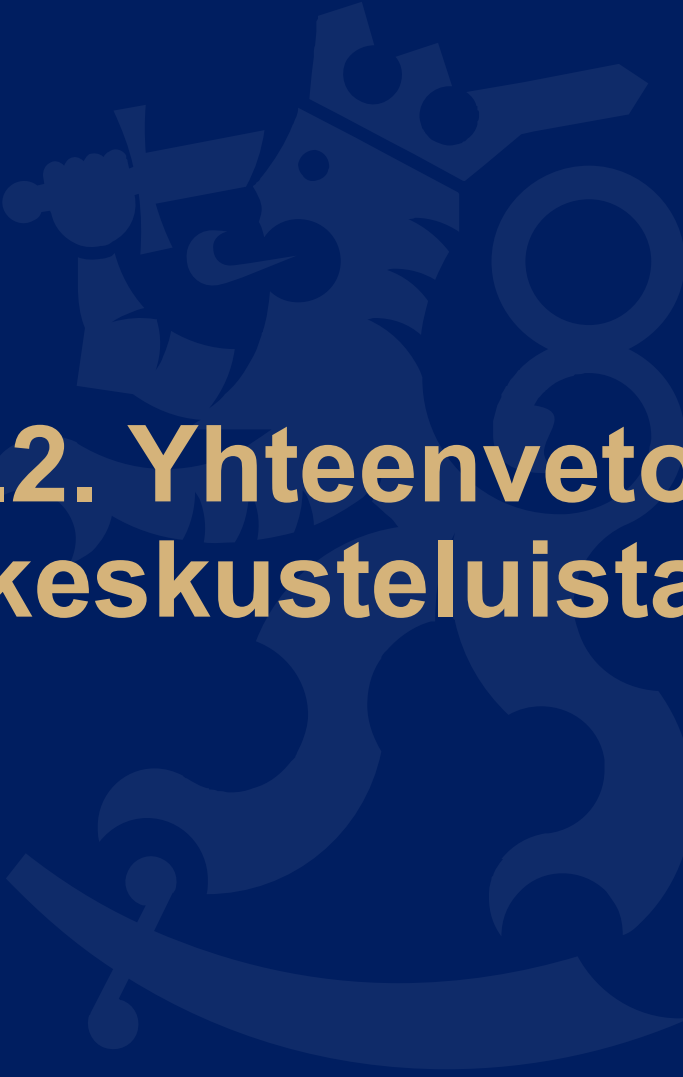

- Ulkomaalaistaustaisten työllistymisen tyypillisiä haasteita ovat kotimaisten kielten puutteellinen osaaminen, koulutuksen ja työkokemuksen soveltumattomuus suomalaisille työmarkkinoille sekä syrjintä työmarkkinoilla.
 - Kenttäkokeiden perusteella suomalaisilla työmarkkinoilla valitsee etninen hierarkia (Akhlaq 2019; Larja ym. 2012). Päästäkseen työhaastatteluun irakilaistaustaisen on lähetettävä kolme kertaa enemmän työhakemuksia ja somalialaistaustaisen neljä kertaa enemmän työhakemuksia kuin suomalaistaustaisen, vaikka kaikkien hakijoiden koulutus, työkokemus ja Suomen kielen taito olisivat yhtäläiset.
- Työmarkkinoiden syrjinnän ja henkilökohtaisten ominaisuuksien ohella maahan muuttaneiden työllisyysastetta painaa alas erityisesti ulkomaalaistaustaisten naisten heikko työllistyminen. Työvoimatutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaisten miesten työllisyysaste on lähes samaa tasoa suomalaistaustaisten kanssa, mutta naisten työllisyys jää lähes 20 prosenttiyksikköä suomalaistaustaisten työllisyydestä.
 - Viime vuosina naisten työllisyysaste kehittynyt positiivisesti.
- Sosiaaliturvajärjestelmän kannustinloukut ulkomaalaistaustaisten kohdalla keskivertoa suurempia, sillä työttömyyden ja työllisyyden välinen ero ansiotasossa pienempi.

Miten työllistymistä voidaan edistää?

- Sebastian Butschekin ja Thomas Walterin (2014) metatutkimus eurooppalaisista aktiivisen työvoimapolitiikan malleista havaitsee, että ainoastaan palkkatuetulla työllä on selvästi myönteinen vaikutus maahanmuuttajien työllistymiselle varsinkin silloin, kun työllistäminen tapahtuu yksityisellä sektorilla. Myös avustetulla työnhaulla voi olla myönteistä vaikutusta, mutta monissa tutkimuksissa työnhaun vaikutuksen tilastollinen merkitsevyys jää pieneksi (Butschek ja Walter, 2014).
- Nopeasti työelämää lähellä olevien palveluiden piiriin vai tutkintotavoitteiseen koulutukseen? Hernes ym. (2019) havaitsevat, että pakolaistaustaisten työllisyys on lyhyellä aikavälillä suurinta Tanskassa, jossa kotouttamisjärjestelmä tähtää nopeaan työllistymiseen. Toisaalta pidemmällä aikavälillä pakolaistaustaisten työllisyysaste nousee suurimmaksi Norjassa, jossa kotoutujien koulutukseen panostetaan naapurimaita enemmän.
- Kotoutumissuunnitelman saaneiden maahanmuuttajien kumulatiiviset tulot nousivat kymmenen vuoden tarkastelujaksolla 47 % verrokkiryhmään nähden (Sarvimäki & Hämäläinen, 2017).
- Simo Ahon ja Ari Mäkihön (2017) mukaan kotoutumisajanjakson jälkeinen työllistymistodennäköisyys nousee, jos toimenpiteisiin on sisältynyt työelämää lähellä olevia palveluja kuten palkkatukea, ammatillista työvoimakoulutusta, starttirahaa, työvalmennusta tai työharjoittelua.

1.2. Yhteenvetoa keskusteluista

Yhteenveto keskusteluista (1/3)

- Esikotouttava työ: Oleskeluluvan saaminen voi kestää pitkään Turvapaikanhakijoiden kielikoulutus heterogeenista. Johtaa eriytyvään kielipolkuun, erityisesti jos vastaanottokeskuksessa ollaan pidempään. Oleskeluluvan saamisen jälkeen kotokoulutuksessa ei huomioida riittävästi jo opittua. TE-hallinnon pitäisi päästä jo aiemmin tukemaan turvapaikanhakijoiden kotoutumista ja turvapaikanhakijoiden päästä koulutukseen, että ei mene liikaa ”hukka-aikaa”. Kotoutuminen tapahtuu tai on tapahtumatta jo vastaanottokeskuksessa.
- Osaamisen tunnistamiseen pitäisi panostaa jatkossa enemmän: tiedonkulun parantaminen ja alkukartoitusten jakaminen useampaan osaan, jolloin voitaisiin myös täsmentää tavoitteita. TE-toimistoissa ei riittävästi akateemisen kentän tuntemusta. Suomalaisilla työmarkkinoilla ei riittävästi arvosteta ulkomailta hankittua osaamista. Osalla maahanmuuttajista oman osaamisen tunnistaminen vaikeaa. Työpaikat: Kielikoulutusta tulisi järjestää työpaikoilla esim. antamalla työnantajille tukea koulutuksen järjestämiseen. Tarvittaisiin myös tulkkausta työpaikoilla. Julkisen sektorin kielitaitovaatimuksia tulisi tarkastaa.
- Kotoutumiskoulutus ja lukutaitokoulutus: Alueellisia eroja siinä, miten koulutusta pystytään eriyttämään eri osaamistautosten mukaan. Kotoutumiskoulutuksen ensimmäinen vuosi voisi olla ns. orientoiva vuosi, jonka jälkeen sujuvat siirtymät ammatilliseen koulutukseen tms. Tulisi harkita koulutuksen painotuksen siirtämistä kielikoulutuksesta enemmän sosiaalisiin verkostoihin. Kilpailutuksella pitää varmistaa koulutuksen laatu. Lukutaitokoulutus jakautuminen kunnille jakaa koulutuksen pieniksi osiksi.

Yhteenveto keskusteluista (2/3)

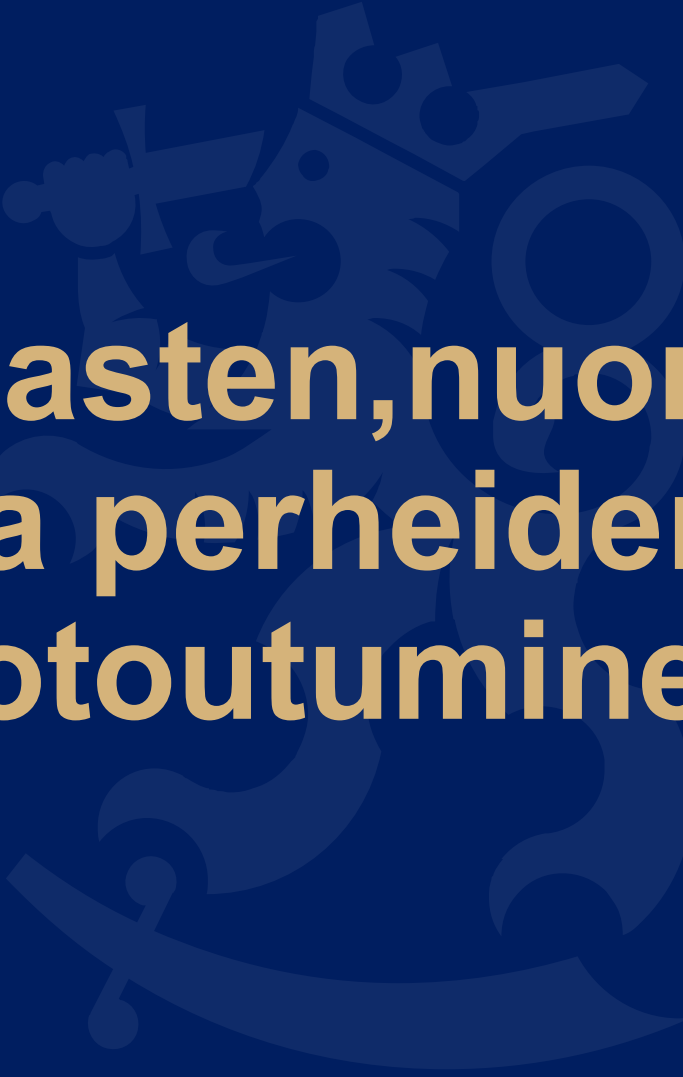

- Kannustimien hyödyntäminen: Esimerkiksi kotokoulutuksen suorittaneelle ”starttiraha”, jolla voisi hakea työpaikkaa (esim. järjestöt, yritykset).
- Kielitaitotestaus: Testaaminen maksaa, mutta sen avulla voitaisiin tehdä tuloksia näkyväksi. Kielitaidon testaamisessa tulisi arvioida myös viestinnällisiä taitoja. Riittäisikö osalla esim. puhuminen ja ymmärtäminen, tarvitseeko kaikki kirjoittamista? Korkeakoulutettujen osalta ei kyse pelkästään suomesta/ruotsista vaan myös englannista.
- Ohjaus: TE-hallinnon näkökulmasta haastavaa ”hallita” ammatillisen koulutuksen kenttää. Toimijat tulisi velvoittaa yhteistyöhön.
- Kansainväliset korkeakouluopiskelijat: Eivät työllisty niin hyvin kuin tilannekuva antaa ymmärtää, taustalla eri syitä mm. kielitaitovaatimukset, syrjintä. Kesäisin tulisi tarjota kielikursseja maisteriopiskelijoille esim. ennen opintojen alkamista. Englanninkielisiin maisteriohjelmiin tulisi liittää kielikoulutusta.
- Työharjoittelu: Harjoittelupaikkojen tarjoaminen tärkeää. Harjoittelusta tulisi saada aina palaute, todistus tms.
- Rakenteelliset kysymykset: Osa-aikatyön ja opiskelun/perhevapaan yhdistämisen mahdollisuuksien parantaminen. Koulutuksen aikaiset etuudet: täysi-ikäiset harvoin opiskelevat opintotuella.
- Kotoutumisajan lyhentäminen: vaikutuksia vapaan sivistystyön rahoitukseen (100 % niille joilla kotoutumissuunnitelma) ja edellytyksiin opiskella omaehtoisesti työttömyysetuudella tuettuna. Kotona lapsia hoitavien vanhempien huomioiminen, mikäli kotoutumisaika lyhenee. 1 vuosi ei riitä kotoutumiseen millekään ryhmälle.

Yhteenveto keskusteluista (3/3)

- Naiset: Naisten työttömyysasteen laskeminen voi tarkoittaa siirtymiä työvoimaan vai työvoiman ulkopuolelle. Naisvaltaiset alat reguloituja aloja, joilla kielitaidolla iso merkitys. Naisten työllisyyden taustalla vaikuttaa myös taustamaan kulttuuriin liittyvät tekijät.
- Pätevöitymispolut: Erityisesti hoitoalan opintopolkujen selkeyttäminen. Lisäksi tarvitaan ylipäättään pätevöitymispolkuja eri aloille. Tutkinnon tunnustamista hakevalla on riski jäädä tyhjän päälle, mikäli tutkintoa tarvitsee täydentää.
- Koulutukselliset täsmätoimet: Harkittava tarvitaanko täsmätoimia; pakolaistaustaiset suorittavat Suomessa vähiten tutkintoja pohjoismaista.

2. Lasten,nuorten ja perheiden kotoutuminen

2.1. Nykytila

Perheen merkitys ja maahanmuutto elämäntilanteena

- Perheen kotoutuminen koskettaa monia:
Noin 70 prosentilla vastanneista ulkomaalaistaustaista aikuisista oli puoliso ja noin joka toisella on alaikäisiä lapsia. (Jokela ym./FinMonik 2020)
- Perheen läsnäolo Suomessa oli yhteydessä muun muassa parempaan työllisyyteen ja itsearvioituun kielitaitoon kuin niillä, joiden perhe asui muualla. (Rask ym. 2016)
 - Noin 90 prosentilla maahan muuttaneista on koko perhe Suomessa.
- Noin kolmas osa yksinhuoltajaperheitä vuonna 2019, kun suomalaistaustaisista yhden huoltajan perheitä oli 23 prosenttia.

Lapset: Kaikista ulkomaalaistaustaisista yli viidesosa on alaikäisiä.

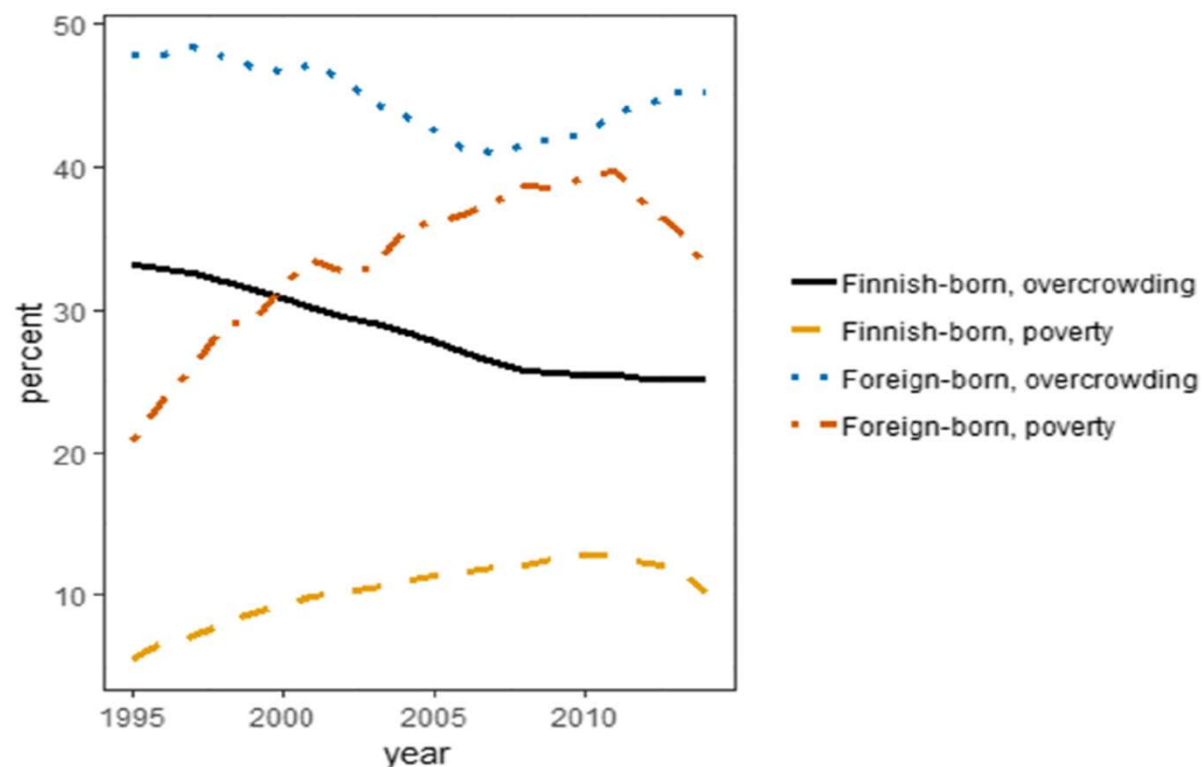

- Lasten tilanne on sidoksissa heidän perheensä tilanteeseen.
- Kuntien palvelut pääosassa
 - Neuvola, varhaiskasvatus ja koulutusjärjestelmä
 - Perhepalvelut ja muut sosiaalipalvelut
- Myös työvoiman ulkopuolella olevien aikuisten kotoutumisen palvelut kunnalla
 - Kunnilla ei riittävää tilannekuvaa maahanmuuttajataustaisesta väestöstä ja sen palveluiden tarpeesta (TEM-selvitys 2020)

Kasvun olosuhteiden merkitys

- Vuonna 2017 ulkomaalaistaustaisten lasten pienituloisuusaste oli 43 prosenttia (vrt. 11 prosenttia). (Kotoutumisen indikaattorit)
- Köyhyydellä on haitallisia seurauksia sekä lasten terveyteen ja koulumenetykseen, että sosioekonomiseen asemaan aikuisena.
- Perheen sosioekonomisen aseman ja perherakenteen huomioiminen selittää usein joko kokonaan tai valtaosan erosta kantaväestön ja maahanmuuttajien välillä esimerkiksi kouluttautumisessa, terveydessä, hyvinvoinnissa sekä rikollisuudessa. (Ansala ym. 2014)
- Pienituloisuuteen vaikuttavat monet tekijät, jotka ilmenevät yksilön työmarkkina-asemana. Taustatekijöinä voi olla muun muassa yksinhuoltajuus, vähäinen koulutustausta sekä etninen hierarkia ja syrjintä työmarkkinoilla.

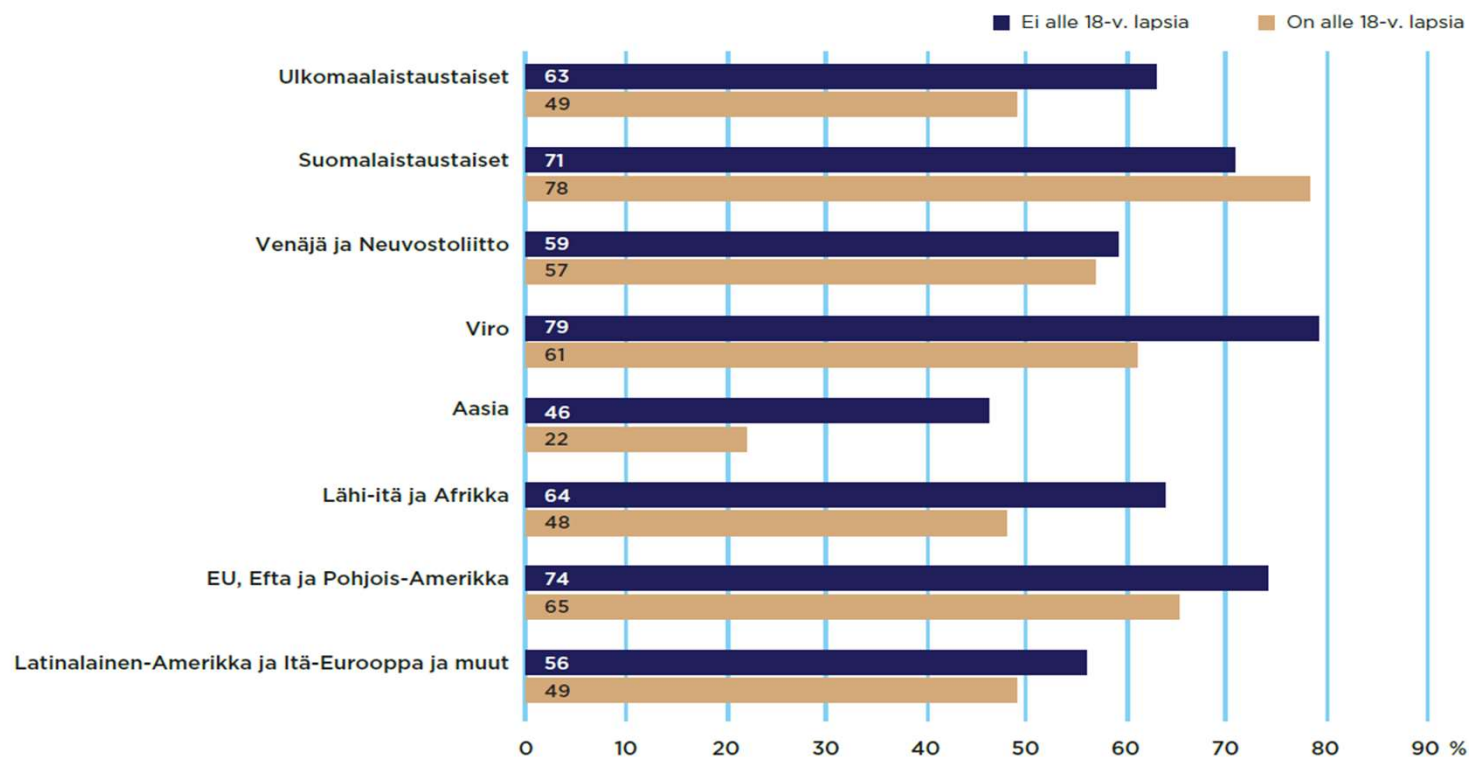
Obucina & Ilmakunnas (2020): Poverty and overcrowding among children in Finland (in percent, 1995 - 2014)

Source: Finnish register data, own calculations

Kotoutumista edistävien palveluiden merkitys

- Perheiden kotoutumisen edistämiseen liittyy keskeisesti kotona lapsia hoitavien vanhempien pääsyn edistäminen kotoutumista ja työllistymistä edistäviin palveluihin.
- Äitiys on vahva työmarkkina-asemaan vaikuttava tekijä: lapsettomien ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyys on lähes kaikissa taustamaaryhmissä merkittävästi äitien työllisyyttä parempi. (Sutela 2016)

Ulkomaalaistaustaisten 20–64-vuotiaiden äitien ja lapsettomien naisten työllisyysaste taustamaan mukaan 2014. Lähde: Sutela 2016 (UTH-tutkimus)

Perhetilanne heijastuu pitkään työmarkkina-asemaan

- Maahanmuuttajataustainen väestö on nuorta ja monet perheellistymisiässä.
- Vuonna 2019 joka toinen Suomeen muuttanut nainen muutti perhesyistä kun taas joka toinen mies muutti työperustaisesti. (saatu tieto EMN 4.9.2020)
- Perhesyistä muuttaneilla perheen perustamiseen ja lastenhoitoon liittyvät velvoitteet ajoittuvat usein kotoutumisen alkuvuosiin, mikä näkyy viivytyksenä naisten työmarkkinoille siirtymisessä.
- Kotoutumisen alkuvaiheessa perhetilanne usein ohjaakin naiset kunnan kotoutumispalveluihin TE-toimiston systemaattisemmin työmarkkinoille suuntaavien palvelujen sijasta.

Varhaiskasvatus vs. kotihoidontuki

- Kansainvälisten tutkimusten mukaan varhaiskasvatuksesta hyötyvät erityisesti vähäosaisten ja maahanmuuttajataustaisten perheiden lapset. (ks. Tervola 2015)
- Suomessa varhaiskasvatuksen hyötyjä lapselle on mitattu lyhyellä aikavälillä muun muassa kielitaidossa ja koulumenestyksessä ja muissa maissa pitkällä aikavälillä on havaittu varhaiskasvatuksen myönteisiä vaikutuksia esimerkiksi työllisyydessä ja koulutustasossa. (Sikiö 2017)
- Maahanmuuttajien keskuudessa kotihoidontukea käyttävien osuus on hieman suurempi lukuun ottamatta OECD-maista muuttaneita. Ns. pakolaismaista muuttaneiden keskuudessa kotihoidontuen käyttö oli yleisintä. (Tervola 2015)
- Luoko kotihoidontuki kannustinloukun sekä vähän koulutetuille (matalapalkka-alat) että korkeasti koulutetuille (ei-koulutusta vastaavaa työtä tarjolla)? Heijastukset perheeseen ja lapsiin?

Koulutusjärjestelmä

- Valtiontalouden tarkastusviraston (2015) mukaan toimiva, maahanmuuttajataustaisten oppilaiden erityistarpeet huomioon ottava koulutusjärjestelmä on tehokas, jos ei jopa tehokkain, tapa integroida nuoret maahanmuuttajat yhteiskuntaan.
- Mutta: Koulutusjärjestelmässämme on vielä kehittämisen varaa niin että maahanmuuttajataustaisten koulutuksellinen tasa-arvo toteutuisi.
- On pyrittävä tunnistamaan niitä tekijöitä, jotka selittävät miksi useampi maahanmuuttajataustainen kuin suomalaistaustainen nuori jättää opintonsa peruskouluun, keskeyttää opiskelunsa toisen asteen oppilaitoksessa tai ei pyri korkeakouluun. (ks. esim. Malin & Kilpi-Jakonen 2019)
- Koulun tavoitteiden, toimintatapojen ja koulutusjärjestelmän tunnetuksi tekemistä maahanmuuttajataustaisille vanhemmille voidaan edistää määrätietoisella ja systemaattisella kodin ja koulun välisellä vuorovaikutuksella. (Säävälä ym. 2017)
- Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kouluttautumisen kysymyksiä tullaan käsittelemään lähemmin OKM:n koulutuspoliittisessa selonteossa.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleet

- Alaikäisenä Suomeen ilman huoltajaa tulleista 55 sai myönteisen turvapaikkapäätöksen vuonna 2019. Hakemuksia oli yhteensä 63.
- Ruotsissa on selvitetty ilman huoltajaa tulleiden turvapaikanhakijoiden koulutuspolkua ja työelämään siirtymistä. Yleisesti ottaen tämän ryhmän koulutustaso jää suhteellisen matalaksi: miehistä hieman yli puolet ja naisista noin 60 prosenttia saa suoritettua vähintään toisen asteen koulutuksen. Miehistä noin neljännes ja naisista noin joka seitsemäs ei saa peruskoulua suoritettua loppuun. (Çelikaksoy & Wadensjö 2015)
 - - Suomessa vastaavaa selvitystä ei ole toistaiseksi tehty.
- Perheestä erossaololla on vakavia vaikutuksia pakolaisten hyvinvointiin. (Hiitola)
- Ilman huoltajaa tulleiden lasten asumisen ja huolenpidon järjestämisen viitekehys kotoutumislaki/sosiaalihuoltolaki) on epäselvä (Martiskainen & Toivonen 2019)

Lasten ja nuorten hyvinvointi ja osallisuus

- Enemmistö ulkomaista syntyperää olevista, ulkomailla syntyneistä koki terveydentilansa hyväksi tai melko hyväksi - kuitenkin pojista neljännes ja tytöistä lähes kolmannes prosenttia koki terveytensä keskinkertaiseksi tai huonoksi.
- Pojista 24 prosenttia ja tytöistä 13 prosenttia koki toistuvaa koulukiusaamista vuonna 2017.
- Kiusatuksi tulleista pojista 26–34 prosenttia ja tytöistä 26–35 prosenttia koki, että he olivat tulleet kiusatuksi koulussa tai vapaa-ajalla ihonvärin, kielen tai ulkomaalaisen taustansa vuoksi.
- Keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa ovat maahanmuuttajataustaisilla nuorilla yleisempiä kuin muilla.
- Lähes kolmannes ulkomailla syntyneistä, ulkomaista syntyperää olevista pojista ja viidennes tytöistä on vaille läheistä ystävää.
 - (Halme ym. 2017)

Järjestelmän kehittäminen siten, että...

- Kotoutumista edistävät palvelut lapsille, nuorille ja perheille ovat tehokkaampia ja vaikuttavampia
- Toimivat koulutus- ja työllistymispolut > kohti sosioekonomista yhdenvertaisuutta
- Osallisuuden vahvistuminen
- Eri kohderyhmien, kuten kotona lapsiaan hoitavien vanhempien ja puolisoitten, entistä parempi tunnistaminen ja tavoittaminen

2. Yhteenvettoa keskusteluista

Yhteenvetoa keskusteluista (1/2))

- Kotihoidontukeen ja varhaiskasvatukseen liittyvässä keskustelussa tulee ottaa laaja tarkastelukulma huomioiden kotihoidontuen pääasiallinen tarkoitus.
- Kotihoidontuen heikentämisestä keskusteltaessa on tarkasteltava sen potentiaalisia vaikutuksia työllisyyteen sekä perheiden toimeentulon heikentymiseen; työllistymisen tukemiseksi tarvitaan muitakin toimenpiteitä.
- Kunnilla on kattava tietopohja väestöstään, mutta tarkka tieto siitä, ketkä ovat kotoutumispalveluita tarvitsevia tai ko. palveluiden piiriin kuuluvia, on puutteellista.
- Suomessa syntyneisiin ulkomaalaistaustaisiin lapsiin ja nuoriin liittyvät kysymykset tulee nostaa mukaan tilannekuvan tarkasteluun.
- Mahdollisuudet kehittää kielitaitoa myös kotoutumisvaiheen jälkeen tärkeä
- Suomessa hankittu työkokemus on vahvasti työllistymistä edistävä tekijä; konkreettisesti työelämään kiinnittymistä edistävien ja työkokemusta kerryttävien toimenpiteiden ja palveluiden käyttöä maahan muuttaneilla tärkeä lisätä.
- Tarve lisätä kotona lapsia hoitaville vanhemmille suunnattujen kielikoulutusta ja lastenhoitoa yhdistävien palveluiden tarjontaa.

Yhteenvetoa keskusteluista (2/2)

- Koulutuspolun ajalta tulisi tarkastella rakenteellisen syrjinnän vaikutuksia; opetus- ja kasvatustieteen henkilöstön täydennyskoulutus tärkeää syrjintään ja asenteisiin puuttumiseksi → ulkopuolisuutta ylläpitäviin normeihin puuttuminen
- Ulkomailla hankitun osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen liittyvien haasteiden ratkominen. S2-oppilaiden korkeakoulutukseen hakeutumisessa kokemat esteet on tärkeää tunnistaa ja ratkaista.
- Ammattilaisten osaamisen vahvistaminen; tarve lisätä teemaan liittyvää koulutusta sekä perus- että täydentäviin opintoihin ja henkilöstökoulutukseen.
 - Maahan muuttaneilla lapsilla ja nuorilla perhetilanteissa voi olla haasteita, joista koulussa on vaikea puhua; Itä-Suomessa kouluissa tehdyn tutkimuksen perusteella huomattiin, että toisin kuin suomalaistaustaisilta, ulkomaalaistaustaisilta lapsilta ja nuorilta ei kysytty perhetilanteeseen liittyviä asioita. Ammatilliset kokevat, ettei heillä ole riittävää osaamista käydä läpi oppilaiden ja heidän perheidensä mahdollisesti haastavaa tilannetta. Ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret eivät myöskään hyödynnä samassa määrin oppilashuollon palveluita, elleivät olleet itse hakeutuneet niihin.
 - Oppilaitoksissa on tarpeen vahvistaa myös monialaisen ja –ammatillisen yhteistyön osaamista.
 - Varhaisen tuen palveluiden kyky havaita ja tarttua asioihin riittävän ajoissa keskeistä ja edellyttää henkilöstöltä osaamista.
- Myös muihin erityispalveluihin, kuten erityissairaanhoidon, ulkomaalaistaustaisten on vaikeampi päästä; tällöinkin ammattilaisten kokema osaamisen puute voi johtaa syrjintään palveluissa.

3. Osallisuus ja hyvät väestösuhteet

3.1. Tilannekuva

Kotoutumisen ulottuvuudet

Afrikkalaistaustaiset ihmiset kärsivät syvään juurtuneista rodullistavista ennakkoluuloista ja rasismista (Being Black in the EU/2018)

- 63 prosenttia Saharan eteläpuolisista maista muuttaneista henkilöistä on kokenut syrjintää viimeisten viiden vuoden aikana Suomessa. Syrjintää tapahtuu etenkin julkisia ja yksityisiä palveluja käytettäessä.
- Yli puolet Saharan eteläpuolisesta Afrikasta muuttaneista henkilöistä on kokenut syrjintää viimeisen vuoden aikana.
- Samansuuntaisia tutkimuksia myös muualta: 39 prosenttia ulkomaalaistaustaisesta väestöstä oli FinMonik-tutkimuksen mukaan kokenut syrjintää viimeksi kuluneen vuoden aikana.

Viharikokset ja aliraportointi

- Vuonna 2018 Rikosuhripäivystyksen ja oikeusministeriön tekemän Against hate - tutkimuksen mukaan viharikoksen yhteydessä ilmenneistä vihamotiiveista yleisin on ihonväri tai etninen tai kansallinen tausta.
- ”[Uhrien kokemuksia viharikoksista Suomessa vuosina 2014-2018](#)” tutkimuksesta selviää, että vain pieni osa vastaajista oli ilmoittanut tapahtumasta poliisille.
- Yhdenvertaisuusvaltuutetun julkistamassa selvityksessä (2020) ilmenee, että yli puolet vastaajista ei ilmoita kokemastaan syrjinnästä millekään viralliselle taholle (61 %).
- Silti selvityksen mukaan syrjintä vaikuttaa afrikkalaistaustaisten elämään kaikilla yhteiskunnan alueilla.
- Valtaosa vastaajista joutuu kohtaamaan syrjintää kuukausittain, viikoittain tai jopa päivittäin.
- Ensimmäiset rasismikokemukset ovat jo alle kouluikäisenä varhaiskasvatuksessa tai peruskoulun ensimmäisillä luokilla.
- Viidesosa vastaajista kertoi kokeneensa poliisin, vartijoiden tai muun turvallisuudesta vastaavan toimesta etnistä profilointia.

Syrjintä vähentää luottamusta

- EU-MIDIS –tutkimuksen tulokset osoittavat Saharan eteläpuolisesta Afrikasta muuttaneilla suurempaa luottamusta julkisiin instituutioihin kuin valtaväestöllä. Lisäksi suurin osa vähemmistöjen edustajista on erittäin kiintyneitä asuinmaahansa.
- Syrjinnän ja häirinnän uhreiksi joutuneet tuntevat vähemmän luottamusta julkisia instituutioita kohtaan ja ovat vähemmän kiintyneitä asuinmaahansa.

Rekrytoinnissa etnistä hierarkiaa

- Maahanmuuttajataustaiset hakijat saavat kutsuja työhaastatteluihin merkittävästi syntyperäisiä suomalaisia hakijoita vähemmän, vaikka heidän henkilökohtaiset ominaisuutensa, kuten ikä, koulutus, työkokemus ja ammatillinen tutkinto, olisivat täysin samat (*Ahmad, Akhlaq (2019). Kokeellinen tutkimus etniseen alkuperään perustuvasta syrjinnästä suomalaisilla työmarkkinoilla*)
- Työnantajat perustelevat haluttomuuttaan palkata maahan muuttaneita sillä, että **lähtömaalla katsotaan olevan vaikutusta työssä pärjäämiseen** sekä sillä, ettei kaikilla ole edellytyksiä sopeutua työyhteisöön. Lisäksi moni työnantaja katsoo, että työntekijöiden suomen kielen taidon tulisi olla lähes äidinkielen tasoista. (Kotona Suomessa 2020)
- Maahan muuttaneita aiemmin työllistäneet yritykset ovat alttiimpia palkkaamaan työttömänä olevan maahanmuuttajan kuin yritykset, joilla ei ole aiempaa kokemusta maahanmuuttajista työntekijöinä. (Kotona Suomessa 2020)

Asennetutkimusta vain vähän

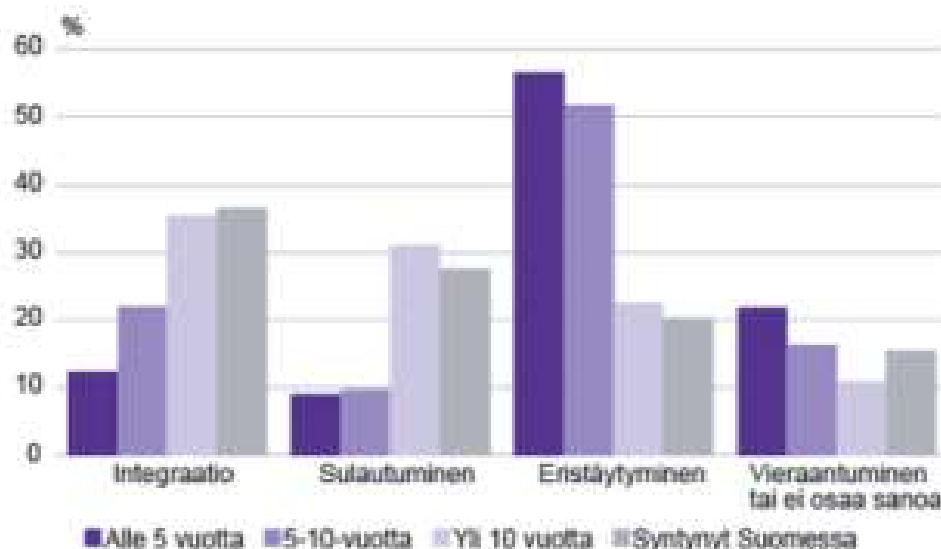

- Suomessa ei ole viime vuosina tehty varsinaista vähemmistöihin liittyvää asennetutkimusta. Vuodesta 2008 on EU-jäsenmaissa toteutettu syrjinnän eurobarometritutkimus, joka sisältää runsaasti tietoa myös asenteiden kehittymisestä jäsenmaissa.
- Eurobarometrin vuoden 2016 tulosten mukaan 53 % suomalaisista on sitä mieltä, että maahanmuuttajat tuovat lisäarvoa suomalaiseen yhteiskuntaan.

Suomalaisuuden kokemus tulee ajan myötä, mutta silti 1/3 Suomessa syntyneistä ei koe itseään suomalaiseksi

Kuvio 3. Ulkomaalaistaustaisten 15–29-vuotiaiden etnisen identiteetin muodostamisen strategiat Suomessa asumisajan mukaan 2014

Lähde: Tilastokeskus, UTH-tutkimus

Muita osallisuuden osatekijöitä

- FinMonik-tutkimuksen mukaan Suomen ulkomaalaistaustaisessa väestössä on enemmän yksinäisyyttä kokevia, vaille läheisten tukea jääviä ja elämänlaatunsa huonoksi kokevia kuin koko väestössä.
- Esimerkiksi Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan alueilta muuttaneet kokivat itsensä useammin yksinäiseksi (22 %) ja olivat vailla tukea läheisiltään (8 %) sekä koko väestöön (9 % ja 2 %) että useisiin muihin taustamaaryhmiin nähden.
- Poliittinen osallistuminen on yksi väylä osallisuuden kokemukseen.
- Ulkomaalaistaustaisen väestön poliittinen osallistuminen on äänestysaktiivisuudella mitattuna vähäisempää kuin suomalaistaustaisen väestön. Vuoden 2015 eduskuntavaaleissa ulkomaalaistaustaisten äänestysprosentti oli noin 30 prosenttiyksikköä pienempi ja vuoden 2017 kuntavaaleissa 35 prosenttiyksikköä pienempi kuin suomalaistaustaisten.

Verkostot ovat olennaisia rekrytoinneissa

- Sosiaalisilla verkostoilla ja epävirallisilla kontakteilla on tärkeä rooli työllistymisessä. (Alho)
- Vähemmistöillä on kuitenkin vähäisempiä työllistymistä tukevia verkostoja.

Yhteiskunnan vastaanottavuuden huomioiminen

A) lainsäädännössä, rakenteissa ja palveluissa:

- Maahan muuttaneiden yhdenvertaisuus eri sektoreilla (mm. työllisyys, terveys, koulutus, hyvinvointi, asuminen, sote-palvelut jne)
- Maahan muuttaneiden tarpeet maahantulon alkuvaiheessa: kieli- ja yhteiskuntatietous (laki kotoutumisen edistämisestä)

B) ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa:

- Hyvien väestösuhteiden viitekehys
- Ryhmien välinen kontakti
- Kuulumisen tunne ja identiteetti

Yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden edistäminen

- Valmisteilla olevan hallituksen poikkihallinnollisen rasismin ja syrjinnän vastaisessa toimintaohjelmassa kehitetään toimenpiteitä.

Esimerkkejä toimenpiteistä, joiden avulla voitaisiin lisätä yhdevertaisuutta ja syrjimättämyyttä:

- Rasismin ja syrjinnän vastaista työtä on tehtävä pitkäjänteisesti yksittäisten hankkeiden sijaan.
- Viranomaisten, työnantajien ja koulutuksenjärjestäjien on edistettävä aktiivisesti yhdenvertaisuutta. Niiden on tärkeää suunnitella konkreettisia, arviointiin perustuvia toimenpiteitä ja seurata niiden toimeenpanoa.
- Poliiseja ja vartijoita on koulutettava säännöllisesti ja ohjeistettava riittävästi etnisen profiloinnin ja sitä koskevien kokemusten estämiseksi.
- Jotta rasismin kokemuksista olisi helpompi raportoida, on lisättävä kohderyhmän tietoa oikeuksista ja auttavista viranomaisista.
- Syrjinnän aliraportoinnin vähentämiseksi ja luottamuksen rakentamiseksi tarvitaan sidosryhmätyötä, jolla lisätään syrjintää kokeneiden ja yhteisön oikeustietoisuutta sekä tietoa siitä, että ilmoittaminen kannattaa.
- Viranomaisten henkilöstössä tulee huomioida yhteiskunnan moninaisuus ja lisätä näkyviä vähemmistöjä.

(suositusten lähde:

<https://www.syrjinta.fi/documents/10181/36404/Selvitys+afrikkalaistaustaisten+henkil%C3%B6iden+syrjinn%C3%A4st%C3%A4/47cdfad4-1fc5-4114-af0d-8a5d5999ffa1>)

Hyvien väestösuhteiden edistäminen

Hyvät väestösuhteet tarkoittavat sitä, että eri taustoista tulevat ihmiset voivat luottaa toisiinsa eikä yhteiskunnassa ole suuria jännitteitä eri väestöryhmien välillä.

Väestösuhteiden osatekijät ovat myönteiset asenteet ja vuorovaikutus eri väestöryhmien välillä sekä eri väestöryhmien osallisuus ja turvallisuuden tunne.

- Väestösuhdepolitiikan keskeisenä ajatuksena on, että asenteet ja vuorovaikutussuhteet vaikuttavat turvallisuudentunteeseen sekä kykyyn ja haluun osallistua yhteiskuntaan.
- Kunnat voivat kotouttamisohjelmissaan suunnitella toimenpiteitä väestösuhteiden edistämiseksi

Ennakkoluuloja voidaan vähentää ja luottamusta lisätä

1) Lisäämällä ryhmien välistä myönteistä kontaktia

- Vapaaehtoinen, tasa-arvoinen vuorovaikutus, joka perustuu esim. yhteistyölle
- Laajempi institutionaalinen tuki ryhmienväliselle vuorovaikutukselle. Esim. työnantajan syrjintää torjuvat toimet työpaikalla, naapurustoille suunnatut yhteisölliset tapahtumat.
- Myös epäsuoralla kontaktilla (esim. mediassa) on vaikutusta.

2) Lisäämällä tietoa ennakkoluuloisista asenteista sekä ennakkoluulojen kohteena olevista ryhmistä

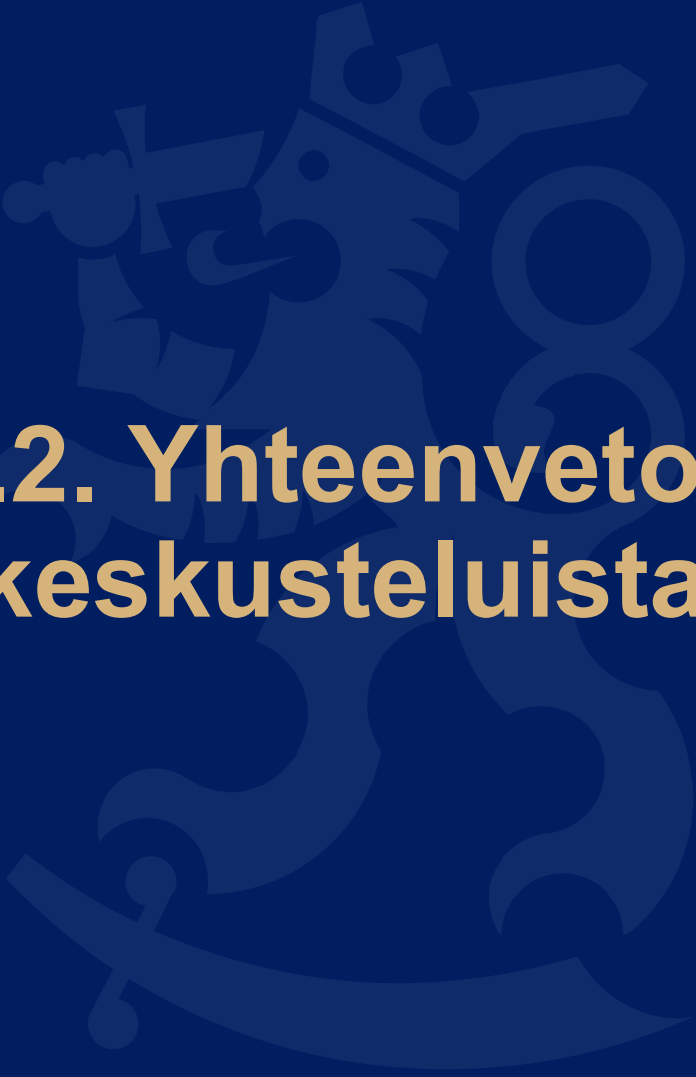
- Esim. koulutukset, joissa pyritään kehittämään empatiaa ja roolinottokykyä (kykyä asettua toisen ryhmän jäsenen asemaan) tai kriittiseen pohdintaan kannustaminen

3) Pyrkimällä vaikuttamaan siihen, miten sosiaalisia kategorioita muodostetaan (kuulumisen tunne ja identiteetti)

- Esim. muodostetaan vastakkainasettelua korostavien ryhmien sijaan uusia ryhmiä
- Määritellään ryhmien väliset rajat joustaviksi, mahdollistetaan liikkuminen ryhmien välillä.
- Miten avoin suomalaisuuden määritelmä on?

4) Tukemalla moninaisia representaatioita (kuulumisen tunne ja identiteetti)

- Esim. ruskeiden tyttöjen esiin nostama keskustelu ulossulkevasta, valkoisille varatusta suomalaisuudesta ja vaihtoehtojen luominen sille.
- Päätöksentekijöiden jne monimuotoisuus

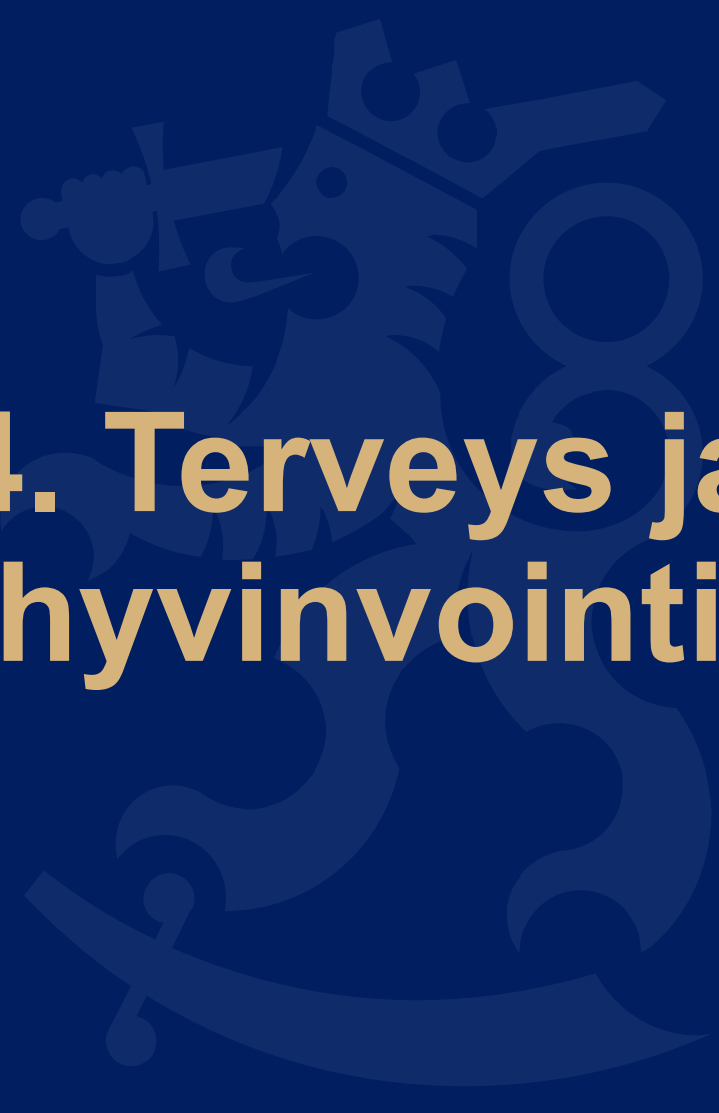

3.2. Yhteenvetoa keskusteluista

Yhteenvetoa keskusteluista

- Tilannekuvassa tulisi huomioida yksilöön kohdistuvan syrjinnän ohella sitä, mitkä suomalaisen yhteiskunnan rakenteet luovat eriarvoisuuksia. Fokukseen tulisi nostaa ne instituutiot, joissa rasismia ja syrjintää esiintyy: esim. poliisi, sosiaalityön käytännöt, koulujärjestelmä, media.
- Tutkimuksen tarve eri instituutioiden käytännöistä on edelleen suurta, vaikka peruskartoitusta on tehty.
- Lainsäädännön kehittämisen näkökulma on tärkeää huomioida yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistämisessä.
- Rakenteellisen tarkastelun näkökulma tärkeä; keskeistä pyrkiä selvittämään, millaiset käytännöt johtavat eriarvoistaviin tai syrjiviin tilanteisiin ja rakenteisiin.
- Rakenteellisen syrjinnän vaikutukset on tärkeää huomioida esim. opetus- ja kasvatustieteen henkilöstön täydennyskoulutuksessa → ulkopuolisuutta ylläpitäviin normeihin puuttumisen todettiin olevan keskeistä. Koulujen kaipa käsitös normaaliudesta voi aiheuttaa syrjintää ja kiusaamista (Ina Juvan väitöskirja 2019).
- Todettiin, että kuulluksi tuleminen haasteet sosiaali- ja terveystieteiluissa ja palveluiden saatavuus voivat ilmentää rakenteellista syrjintää.

4. Terveys ja hyvinvointi

4.1. Nykytila

Terveys ja hyvinvointi

- Suomeen muuttaneen väestön terveyden ja hyvinvoinnin tilasta tiedetään paljon eri tutkimusten kautta.
- Suomeen muuttaneella väestöllä on koko väestöön nähden monien terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä vahvuuksia, mutta myös merkittäviä haasteita.
- Maahanmuuttajat eivät ole yhtenäinen ryhmä vaan terveyserot eri maahanmuuttajaryhmien välillä voivat olla suuria.
- FinMonik-tutkimuksen mukaan Suomen ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset kokevat terveytensä koko väestöön nähden hieman harvemmin hyväksi (65 % vs. 73 %)
- Ulkomaalaistaustaiset asioivat koko väestöä yleisemmin terveyskeskuksessa, mutta koko väestöä harvemmin työterveyshuollossa tai yksityisellä sektorilla.

Terveys ja hyvinvointi

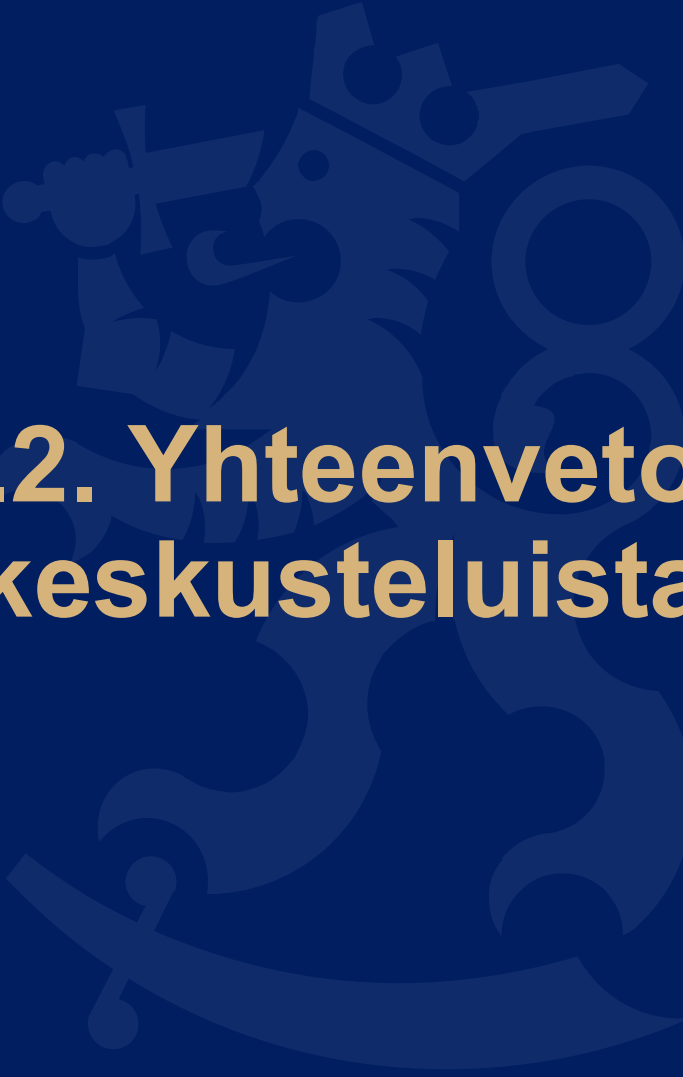

- **Suomalaistaustaisiin verrattuna selvästi useampi ulkomaalaistaustainen koki, että ei ollut saanut riittävästi lääkärin vastaanottopalveluita viimeisen vuoden aikana**
- **Psyykkisen kuormittuneisuuden ja mielenterveysoireiden on toistuvasti havaittu olevan yleisempiä Suomen maahan muuttaneessa väestössä koko väestöön nähden ja tämä on yksi keskeisimmistä terveyseroista Suomen ulkomaalaistaustaisen ja koko väestön välillä.**
- **Tämä havainto koskee FinMonik-tutkimuksen mukaan lähes kaikkia taustamaaryhmiä ja sekä miehiä että naisia, mutta erityisesti Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan alueilta muuttaneita.**
- **Kulttuurisiin perinteisiin liittyvä väkivalta tai sen uhka on usein luonteeltaan seksuaaliterveyttä ja oikeuksia vaarantavaa kuten esimerkiksi ”kunniaan” liittyvää väkivaltaa, avioliittoon pakottamista, ehkäisyn käytön kieltämistä tai sukuelinten silpomista**

Terveys ja hyvinvointi

- Hyvinvointia voidaan tarkastella myös toimeentulon ja asumisen näkökulmista. Palkka- ja yrittäjätuloilla mitattuna ulkomaalaistaustaisten tulotaso jää noin neljänneksen suomalaistaustaisten tulotasossa. Naisten tulot ovat miehiä pienempiä kaikissa kategorioissa, mutta ennen kaikkea afrikkalaistaustaisten naisten joukossa.
- Ulkomaalaistaustaisista omistusasunnoissa asuu noin 30 prosenttia kun suomalaistaustaisilla vastaava osuus on noin 70 prosenttia. Ulkomaalaistaustaiset eivät ole asumisen hallintamuodon jakautumisen suhteen yhtenäinen ryhmä. Omistusasumisen osuutta selittää vahvasti tulotaso, mutta myös esimerkiksi maassa oleskelun kesto vaikuttaa asunnon hallintamuotoon.
- Väestöryhmien väliset erot ovat vahvistuneet myös kaupunkien sisäisessä alueellisessa eriytymisessä.
- Segregaation kehittyminen tapahtuu tavallisesti pitkän ajan kuluessa, ja on sidoksissa niin koko kaupungin ja kaupunkiseudun dynamiikkaan kuin asuntomarkkinoiden toimintaan ja kaupungin asukkaiden mahdollisuuksiin toimia näillä markkinoilla.

4.2. Yhteenvetoa keskusteluista

Yhteenveto keskusteluista (1/2)

- Selonteossa tärkeää nostaa esiin terveyden ja hyvinvoinnin kysymykset; terveydellä on vaikutuksensa työllisyyteen ja kotoutumiseen. Tilannekuvaa on mahdollista syventää tuomalla mukaan palveluiden saatavuuden kokemuksiin liittyviä tutkimustuloksia maaryhmittäin ja taustamaittain. Myös maahantulosyillä on todettu olevan vaikutuksia saatavuuden kokemuksiin.
- Tutkimuksiin käytettävissä olevat rekisteriaineistot ovat lähtökohtaisesti hyvät; esitettiin, että selonteossa nostettaisiin kuitenkin esiin tarve saada rekistereihin lisättyä tutkimuksen kannalta tärkeät taustamuuttujat: maahantulon syy (oleskeluluvan peruste) ja koulutustaso.
- Työkyky ja muut toimintakyvyn osa-alueet, kuten esimerkiksi kognitioon (esim. muisti) liittyvät asiat tulisi nostaa vahvemmin esille selonteossa.
- Myös ikääntyvät maahan muuttaneet tulisi tunnistaa selonteossa erityisryhmänä ja kiinnittää huomiota palveluiden saavutettavuuteen ikään liittyvien erityistarpeiden näkökulmasta.
- Mikäli kotoutumisaikaa on tavoitteena lyhentää, tulee keston näkyä myös kotoutumiselle asetettavissa tavoitteissa.
- Selontekoon tulisi kirjata huomio laadukkaan tiedon käytön painottamisesta tiedolla johtamisessa ja päätöksenteossa.
- Tarve vahvistaa kotoutumispolitiikan strategisuuutta muodostamalla selkeämpiä painopisteitä ja kohdentamalla myös resursseja painopisteiden mukaisesti.

Yhteenvetoa keskusteluista (2/2)

- Terveyspalveluiden saatavuudessa ja saavutettavuudessa on edelleen kehitettävää. Puutteellinen saatavuus ja saavutettavuus voivat aiheuttaa ja ylläpitää terveyden ongelmia; palveluihin pääsyssä on todettu olevan ongelmia tiettyjen väestöryhmien osalta, vaikka palveluita sinänsä on olemassa.
- Kelan MAHKU-hankkeessa on kehitetty työllistymistä edistävää ammatillista kuntoutusta ja kielenopetusta yhdistävää palvelua; hankkeen kokemusten mukaan maahan muuttaneissa on paljon henkilöitä, joilla on halu työllistyä, mutta samanaikaisesti työ- tai toimintakykyyn liittyviä haasteita ja joille tämänkaltaisen palvelu olisi tarpeellinen → palveluvalikoimaan tulisi luoda työ- ja toimintakykyä sekä kotoutumista ja työllistymistä tukevien palveluiden elementtejä yhdistävä palvelu.
- Kotoutumispalveluita koskevassa tutkimuksessa huomio on hyvin usein vain palvelujen työntekijöiden kokemuksissa, ei käyttäjien, mikä on ongelmallista.
- Kuulluksi tulemisen haasteet sosiaali- ja terveyspalveluissa ja palveluiden saatavuus voivat ilmentää rakenteellista syrjintää.
- Tärkeää varmistaa hyvinvointia ja terveyttä edistävien palveluiden kyky vastata esim. ikääntyneiden tarpeisiin ja tarjota palvelua myös monikielisesti; opittu kielitaito häviää muistisairauden yhteydessä, jolloin omakielisten palveluiden saatavuuden merkitys korostuu.